

Samenvatting

Deze studie betreft een onderzoek naar de psychosociale criminogene factoren en neurobiologische kenmerken van mannelijke gedetineerden in Nederland in 2017. Onder het gevangenispersoneel bestaat de indruk dat de gedragsproblematiek van gedetineerden de laatste jaren is verergerd, aldus door de DJI gesteld in de statnotitie van dit onderzoek. Om die reden is, in opdracht van het WODC en de DJI, dit onderzoek uitgevoerd. De studie bevat twee onderzoeken: een grootschalig onderzoek naar de psychosociale kenmerken van mannelijke gedetineerden in 2017 (en een vergelijking met de situatie in 2003, $N=2.079$) en een onderzoek naar de neurobiologische kenmerken van mannelijke gedetineerden in 2017 ($N=283$). Deelvragen adresseren onder andere: (1) een overzicht van psychosociale en neurobiologische kenmerken, (2) de samenhang tussen deze kenmerken, (3) het vormen van profielen op basis van deze kenmerken, en (4) de beschikbare informatie bij binnenkomst in detentie. Aanvullend is er door de onderzoekers additioneel (5) onderzoek gedaan naar de geestelijke gezondheid van gedetineerden en is er (6) voor het eerst in Nederland een aanzet gegeven voor het ontwikkelen van normscores voor de gedetineerdenpopulatie voor de in dit onderzoek gebruikte neurobiologische testen.

Psychosociale criminogene factoren

In de eerste studie van dit rapport is een overzicht gemaakt van de psychosociale criminogene factoren van mannelijke gedetineerden in 2017, waaruit blijkt dat gedetineerden veelal een zware en/of langdurige criminele carrière achter de rug hebben en dat er in veel gevallen sprake is van een hoge mate van antisociaal gedrag. Dit soort kenmerken kan bij de medewerkers van de PI de indruk wekken dat het hier een populatie betreft met veel gedragsproblemen. Dit beeld wordt ondersteund door de relatief hoge prevalentie van problematiek op het gebied van denkpatronen (met name gebrekkige sociale vaardigheden), financiële problemen (schulden, laag inkomen) en/of problemen met huisvesting. Aan de andere kant worden er juist weinig problemen gerapporteerd met betrekking tot relaties met vrienden en familie, en alcohol- of drugsgebruik.

De indruk van het gevangenispersoneel dat er sprake is van een gedetineerden populatie met zwaardere problematiek wordt verder onderbouwd door de vergelijking tussen de situatie in 2017 en die in 2003. Hieruit blijkt dat de prevalentie van een zware delictgeschiedenis is toegenomen, en dat er meer sprake is van een lager opleidingsniveau met meer leerproblemen (al uit zich dit niet in meer problemen op het gebied van werkverleden of motivatie om te werken). Er is sprake van een afname in de mate van problemen in relaties met vrienden en kennissen. Op andere gebieden is er weinig veranderd, of de schalen van het instrument waren te veel veranderd om een zinnige vergelijking te maken.

Tot slot zijn er zes verschillende profielen gevormd uit de psychosociale kenmerken die variëren in de mate van problematiek (laag, gemiddeld en hoog), waarbij er voor het hoogste niveau van problematiek verder onderscheid te maken is tussen gedetineerden met of zonder problemen met alcohol en/of drugs. Hieruit blijkt dat problemen op één gebied veelal samengaan met problemen op andere gebieden en dat alcohol- en/of drugsmisbruik een indicatie kan zijn voor verdere psychosociale problematiek.

Neurobiologische kenmerken

In de tweede studie is een overzicht gemaakt van de waarden van verschillende neurobiologische kenmerken van gedetineerden. Hieruit blijkt dat de gedetineerden verminderd functioneren op verschillende gebieden; zo is het concentratievermogen lager dan in de normale populatie en hebben de gedetineerden een wat lagere mate van cognitieve flexibiliteit ten opzichte van de algemene populatie. Verder is de prevalentie van een indicatie voor een LVB 45%. Deze verminderde functies bij gedetineerden komen overeen met eerder nationaal en internationaal onderzoek en bieden handvatten voor onderzoek, beleid en zowel de klinische als justitiële praktijk (zie hieronder).

Er lijkt weinig sprake van internaliserende problematiek (angst en depressie), maar wel sprake van enige trekken van psychopathie - al zijn extreem hoge psychopathie scores nagenoeg afwezig. Daarnaast laten de gedetineerden een grote spreiding in de mate van agressie.

In de loop van dit onderzoek is gebleken dat er slechts beperkt normscores beschikbaar zijn voor veel neuropsychologische testen, en tevens dat de beschikbare normscores niet altijd goed toepasbaar zijn op de gedetineerde populatie. Derhalve is in dit rapport een normeringstabel opgenomen die gebruikt kan worden om individuele scores verder te duiden, wat de bruikbaarheid binnen een klinische, justitiële of onderzoek setting zeer zou kunnen vergroten.

Op basis van alle neurobiologische kenmerken die zijn verzameld in dit onderzoek, zijn neurobiologische profielen gedestilleerd, waar een hoog-functionerend en een laag-functionerend profiel uit naar voren komt. Deze profielen verschiden met name in koude executieve functies en hartslag, maar niet in de mate van psychopathie of agressie. Verder blijkt dat een lagere score op één gebied veelal samengaat met een lagere score op een ander gebied.

Tot slot is er gekeken naar de samenhang tussen de verschillende neurobiologische en psychosociale maten. Hieruit komt naar voren dat er weinig samenhang is tussen alle kenmerken. Een indicatie voor een LVB hangt samen met enkele maten voor executief functioneren en een aantal psychosociale factoren. De geringe samenhang is een indicatie dat de verschillende maten elkaar aanvullen in de informatie die zij verschaffen.

Conclusie en Aanbevelingen

In conclusie worden de ervaringen van veel gevangensmedewerkers ondersteund door dit rapport, aangezien gedetineerden veelal een zware delictgeschiedenis en veel antisociaal gedrag vertonen. Dit wordt verder ondersteund door verminderd executief functioneren en het vaak aanwezig zijn van een indicatie voor een LVB. Deze resultaten schetsen een groep gedetineerden met verschillende problemen die mogelijk baat heeft bij een aangepaste bejegening, begeleiding of behandeling, maar verder blijkt dat deze informatie matig tot slecht beschikbaar is.

Uit het onderzoek komen daarom een drietal aanbevelingen naar voren: (1) het (verder) trainen van medewerkers, zodat zij beter in staat zijn om te gaan met gedetineerden met een hoge mate van antisociaal gedrag en/of slechte sociale vaardigheden, (2) het uitbreiden van de informatieverzameling tijdens de intakeprocedure door het trouwer afnemen van de RISc en het opnemen van een aantal neurobiologische testen, een screener voor LVB en psychiatrische klachten aangezien dit van belang kan zijn voor de bejegening en begeleiding van gedetineerden. De neuropsychologische testen en eerdergenoemde normscores kunnen hier een basis voor vormen, al is verdere validering gewenst, (3) het aanbieden van interventies die specifiek gericht (en toegankelijk) zijn op de gevonden (antisociale) problematiek kan bijdragen aan een beter perspectief voor gedetineerde en gevangensmedewerker.